

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКАХ

Анотація. Розглянуто сутність побудови управлінського обліку та визначено його ведення у банках.

Аннотация. Рассмотрена сущность построения управленческого учета и определено его ведение в банках.

Annotation. The essence of a structure of management accounting and the purpose of its conducting in the banks is considered.

Ключові слова: банківська система, управлінський облік, банк, система управлінського обліку.

Ефективна організація управлінського обліку – актуальна проблема кожного банку незалежно від його масштабів та специфіки. Адже повнота і своєчасність інформації про поточний стан підприємства, вчасно прийняті управлінські рішення сприяють оперативному маневруванню ресурсами, успішному подоланню ускладнень, які можуть виникати в процесі роботи.

Побудовою управлінського обліку займалися такі вчені, як Кириченко О. А., Гіленко І. В., Сиротян С. В., Васюренко О. В., Герасимович А. М., Кривов'яз Т. В., Мазур О. А., Нестеренко Ж. К., Сівець Н. С.

Метою даної роботи є дослідження сутності побудови управлінського обліку в банках.

Завдання дослідження – проаналізувати сутність побудови управлінського обліку, методи його ведення у банках.

Об'єкт дослідження становить система обліку у банках.

Предметом дослідження є управлінський облік у банках.

Банківська система відіграє значну роль не тільки на внутрішньому ринку України, але й в розширенні її участі в процесах глобалізації фінансових ринків та інтеграції економіки держави у світову господарську систему. Як і будь-яка комерційна організація в Україні, банки ведуть бухгалтерський облік усіх операцій та складають фінансову звітність. Зацікавленість користувачів звітності банків полягає в отриманні повної та достовірної інформації, що розкриває фінансовий стан організації і дає уявлення про рівень надійності банку.

Утім, навіть така розгалужена система офіційної фінансової звітності не спроможний забезпечити керівництво банку всією необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно вироблення стратегічних і оперативних планів діяльності, управління ризиками, підвищення рентабельності та покращання ситуації взагалі. Звичайно, для невеликих підприємств і організацій тих даних, які надає система фінансового обліку, може бути цілком достатньо. Це пов'язано з тим фактом, що у більшості випадків керівники таких підприємств самостійно контролюють усі бізнес-процеси та мають змогу аналізувати фінансові звіти, одночасно порівнюючи їх із власним досвідом та глибоким знанням усіх подробиць поточної ситуації. На відміну від таких незначних за розміром авторитарних бізнес-систем, сучасні комерційні банки становлять потужні бюрократичні організації зі складною системою вертикальних і горизонтальних ієрархічних зв'язків та специфічною схемою організації грошових потоків. У даному випадку наявність навіть значного досвіду, кваліфікації та обізнаності керівника не буде достатньою для вироблення вірних управлінських рішень. Звичайно, діюча система фінансового обліку може надати певні дані, необхідні для проведення поверхневого експрес-аналізу діяльності банку за певний період, проте організувати комплексну систему управління фінансовим менеджментом, а тим більше впровадити концепцію контролінгу в сучасному комерційному банку, спираючись лише на матеріали офіційної звітності, практично неможливо. На користь цього твердження можна навести кілька вагомих причин. Система інформаційної підтримки банківського менеджменту, побудована на базі фінансового обліку, є неефективною в сучасних умовах, оскільки, по-перше, вимагає значних зусиль щодо збирання, агрегування та аналізу інформації, по-друге, не є оперативною і не містить механізмів зворотного зв'язку, по-третє, не є об'єктивною, оскільки дані офіційної звітності формуються переважно з огляду на зовнішніх користувачів, суттєва поінформованість яких не завжди приносить користь банку, і найголовніше – використовує лише фактичні дані (тобто фіксує ті події, які вже сталися) і лише у вигляді кількісних показників, що практично унеможливує ефективне стратегічне й оперативне планування діяльності банку [1, с. 354].

Подолати ці перешкоди і була покликана система управлінського обліку, що утворилася на перетині двох наукових дисциплін – обліку і менеджменту. Після її появи менеджмент нарешті отримав ту інформацію, якої потребував завжди і якою його не міг забезпечити фінансовий облік. Управлінський облік не є самодостатньою функцією управління, він є лише інструментом підготовки ефективних управлінських рішень, дозволяючи прогнозувати їх наслідки на основі детального аналізу статистичних показників діяльності банку за тривалий період часу.

У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" під управлінським обліком розуміють систему обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [2].

Управлінський облік ведеться з метою забезпечення керівництва банку та його підрозділів оперативною інформацією про стан та результати діяльності банку для планування, контролю та прийняття відповідних

інформації відповідно до специфіки та особливостей діяльності та структури управління, він дає можливість оперативно управляти банківськими ресурсами та оцінювати ризики.

Побудова такого обліку повинна забезпечувати одержання інформації для здійснення контролю поточної діяльності банку і його структурних підрозділів, оптимізації використання ресурсів, виміру та оцінки ефективності, вироблення стратегії й тактики управління, планування діяльності банку, прийняття управлінських рішень.

Основні об'єкти управлінського обліку – це доходи і видатки банку, фінансові результати, що раніше знайшли відображення у фінансовому обліку. Але в управлінському обліку доходи й видатки перегруповуються за видами виконуваних операцій, за видами джерел коштів, що використовуються для виконання активних операцій, за структурними підрозділами, які одержують або здійснюють відповідні доходи і витрати тощо [3, с. 34].

Побудова управлінського обліку та групування його рахунків відбувається за наведеними нижче категоріями центрів.

1. Центри собівартості – припускають групування витрат, виходячи з різних критеріїв, які необов'язково пов'язані з номенклатурою витрат банку. Критерієм може виступати період часу, підрозділ (філія, відділення, віддалене робоче місце, пункт обміну), окремих банківських продуктів тощо.

2. Центри відповідальності – це угруповання, побудовані з огляду наявності відповідного працівника і підбиття підсумків за центрами діяльності. До центрів відповідальності належать департаменти, управління, відділи, що характеризуються наявністю відповідних витрат та приносять відповідні прибутки за умови, що прибутки і витрати можуть бути виділені та виміряні.

3. Сегменти діяльності (центри прибутку) – це облікові конструкції управлінської бухгалтерії, призначені для прийняття стратегічних рішень: результати реалізації банківських продуктів за зонами країни, категоріями населення. Центри прибутку, на відміну від центрів відповідальності, є позиціями, штучно утвореними в управлінській бухгалтерії. Результати за ними визначаються періодично (один раз у 6 міс. щороку) для прийняття стратегічних рішень у діяльності банку. Вони пов'язані з запровадженням нових банківських продуктів, використанням нових інформаційних технологій, здійсненням капітальних вкладень, проникненням банківських послуг на нові сегменти ринку чи нові ринки. Звітність, у якій узагальнюється інформація управлінського обліку, становить комерційну таємницю та використовується всередині банку.

На відміну від фінансового управлінський облік не є обов'язковим та не регламентується законодавчими актами чи національними стандартами. Кожен банк самостійно організовує управлінську бухгалтерію, визначає методи її функціонування на підставі загальних принципів, виходячи з внутрішніх вимог. Керівні принципи і методи управлінського обліку розробляються міжнародними і національними фаховими організаціями бухгалтерів. Одна з найвпливовіших організацій – Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ), що має спеціальний комітет з фінансового та управлінського обліку [4, с. 410].

Утім, незважаючи на наявність загальноприйнятих правил організації системи управлінського обліку, кожний комерційний банк має можливість самостійно визначати принципи її побудови, виходячи з власних потреб, організаційної структури, масштабів діяльності й політики керівництва. Звичайно, при цьому керівництво банку повинно ретельно вивчити досвід країн, у яких системи управлінського обліку і контролінгу набули широкого розповсюдження. Це забезпечить не лише вільне оперування різноманітними методологічними підходами, але й допоможе уникнути значної кількості помилок, з якими свого часу зіткнулися провідні західні підприємства і комерційні банки в процесі налагодження управлінського обліку.

Ефективний управлінський облік дає змогу одержати інформацію, необхідну для визначення пріоритетів у діяльності банку і планування подальшої роботи, надає базу для оцінки можливостей, що відкриваються, й постачає механізми контролю за виконанням прийнятих рішень. Результатом упровадження ефективної системи управлінського обліку є зменшення банківських ризиків, оптимізація продуктового ряду, підвищення прибутковості та конкурентоспроможності банку.

Організація управлінського обліку банку суттєво позначається на ефективності управління загалом як на стадії планування, визначення загальної мети і конкретних завдань розвитку, так і в процесі аналізу і контролю показників розвитку. Ефективно регулювати господарський процес на основі даних управлінського обліку можна лише в тому разі, якщо відповідна інформація надається своєчасно [5, с. 134].

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кириченко О. А. Банківський менеджмент : навчальний посібник / Кириченко О. А., Гіленко І. В. – К. : Знання-Прес, 2002. – 438 с. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ligazakon.ua. 3. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках [Електронний ресурс] / Васюренко О. В. – Режим доступу : ief.tup.km.ua. 4. Облік та аудит у комерційних банках / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Герасимовича. – Л. : Вид. "Фенікс", 1999. – 512 с. 5. Нестеренко Ж. К. Фінансова звітність банків: порядок складання та необхідність узгодження з МСФЗ / Нестеренко Ж. К., Сівець Н. С. // Економічний простір : збірник наукових праць. – 2010. – № 35. – С. 232–245.